

PROSESSKRIV

til

Oslo tingrett

Oslo, 11. august 2023

Sak nr.: 22-165021TVI-TOSL/04

Saksøker 1: Norges Naturvernforbund
Mariboegs gate 8, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland, CMS Kluge Advokatfirma AS

Rettslig medhjelper: Advokat Ina Ytterstad Bjørnrå, CMS Kluge Advokatfirma AS

Saksøker 2: Natur og Ungdom
Torggata 34, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss, CMS Kluge Advokatfirma AS

Rettslig medhjelper: Advokatfullmektig Sigurd Høines, CMS Kluge Advokatfirma AS

Saksøkt: Staten v/Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/advokat Henrik Vaaler

Rettslig medhjelper: Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen

Saken gjelder: Gyldigheten av offentlige tillatelser til deponering av gruveavfall i Førdefjorden

---

**CMS Kluge Advokatfirma
Stavanger**
Olav Kyrres gate 21, Herbarium
Postboks 277
4068 STAVANGER

Tel: 51 82 29 00
Fax: 51 82 29 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Oslo
Bryggegate 6
Postboks 1548, Vika
0117 OSLO

Tel: 23 11 00 00
Fax: 23 11 00 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Bergen
Allehelgensgate 2
Postboks 394 Sentrum
5805 BERGEN

Tel: 55 21 98 00
Fax: 55 21 98 01
E-post: post@cms-kluge.com

Organisasjonsnummer

913 296 117 MVA

Bank

9685.27.21690 (driftskonto)
9685.27.21755 (klientmidler)
9685.27.54068 (eiendomsmegling)
SWIFT: HANDNOKK

1 INNLEDNING

Vi viser til statens prosesskriv av 30. juni.

2 MILJØKONSEKVENSER

2.1 Innledning

I siste prosesskriv uttaler staten at det fortsatt er «*svært uklart hva saksøkerne konkret anfører*» og at det er «*vanskelig å innrette bevisførselen på en effektiv måte*».

Som tidligere opplyst, vil saksøkerne anføre at tillatelsen er basert på flere uforsvarlige prognoser om konsekvensene av et sjødeponi i Førdefjorden. Saksøkerne har valgt å konsentrere seg om de prognosene som antas å ha vært avgjørende for beslutningen om å gi tillatelse. Etter saksøkernes syn er det en gjennomgående svakhet i vedtakene at de miljømessige konsekvensene bagatelliseres og at «føre var»-prinsippet ikke får tilstrekkelig gjennomslagskraft.

Som forklart i prosesskrivet av 26. mai vil saksøkerne anføre at:

- Risikoen for partikkelspredning utenfor deponiområdet er høyere enn forutsatt
- Risikoen for vesentlige miljøskader er høyere forutsatt
- Risikoen for påvirkning av sjømat er høyere enn forutsatt

Nedenfor vil vi gi en detaljert redegjørelse for vår planlagte bevisførsel knyttet til disse tre temaene. Fremstillingen besvarer også de spørsmålene som ble reist i punkt 6.2 i statens siste prosesskriv.

2.2 Partikkelspredning

Partene synes å være enige om at minst 10 % av avgangsmassene består av partikler som er 15 mikrometer eller mindre. Simuleringene av partikkelspredningen i fjorden er basert på en forutsetning om at alle finpartiklene vil klumpe seg sammen til større partikler (flokkulere) slik at de synker raskere til bunnen. Derfor er ingen partikler med diameter mindre enn 15 mikrometer tatt med i simuleringene av partikkelspredning, se f.eks. tabellen inntatt i SINTEFs rapport fra 2014 (U 4750).

I vedtaket er det ikke tatt høyde for at det kan være en restandel av finpartikler i avgangen. Forvaltningen har basert seg på vedlegg 4 til DNV GLs rapport 29. september 2014 (U 4774). I tillegg har staten vist til en NIVA-rapport fra 2014 (U 6764). Forvaltningen har ikke utført egne utredninger eller beregninger. I statens siste prosesskriv er dette begrunnet med at «*[a]nsvaret for å gjennomføre nødvendige utredninger av miljøkonsekvensene påligger tiltakshaver*».

Saksøkerne vil anføre at vedtaket bygger på urealistiske og uforsvarlige forutsetninger om flokkulering. Det er ikke riktig at andelen finpartikler vil bli redusert fra 10 % til 0 %. Etter saksøkernes syn vil andelen finpartikler mest sannsynlig ligge nærmere 10 % enn 0 %.

Som tidligere varslet, vil saksøkerne føre et sakkyndig vitne som kan forklare seg om dette temaet. Professor **Harsha C. Ratnaweera** fra NMBU vil avgi forklaring om bruk av flokkulanter og overføring av flokkulert masse til sedimentasjonsbasseng.

Bilag 1: CV for Harsha C. Ratnaweera

I tilknytning til Ratnaweeras forklaring ønsker denne side å fremlegge tre vitenskapelige artikler om flokkulering. Denne side tar i utgangspunktet ikke sikte på å gjennomgå dette materialet. For at staten skal kunne forberede sin imøtegåelse, og for at det skal være enkelt å kontrollere utsagnene til Ratnaweera, fremlegges materialet likevel i sin helhet.

Bilag 2: Vitenskapelige artikler til Ratnaweeras forklaring

Saksøkerne ønsker dessuten å fremlegge enkelte supplerende dokumenter.

Bilag 3: Veileder fra Norsk Vann, Rapport 256 (2020), utsnitt**Bilag 4:** Delutredning Nussir, Bjerkeng m.fl., 15. april 2011**Bilag 5:** Vurdering mht bruk av Magnafloc og utsynkingsforsøk, Nordic Mining, 4. november 2014

Disse dokumentene er relevante for spørsmålet om flokkulering.

I tillegg ønsker saksøkerne å fremlegge en nyere simulering utført av SINTEF. Det er henvist til denne rapporten i den nylig godkjente avfallshåndteringsplanen.

Bilag 6: DREAM modelling i Førdefjorden, SINTEF, 1. juli 2020

Rapporten viser at også de nyere simuleringene bygger på en forutsetning om perfekt flokkulering.

Som tidligere varslet, vil **Lars Asplin** fra Havforskningsinstituttet forklare seg om strømningsmodeller og partikkelspredning.

Bilag 7: CV for Lars Asplin

Vedlagt følger et notat utarbeidet av Asplin som vi bli gjennomgått i hans forklaring. Som det fremgår, vil selv et konservativt anslag (1 % finpartikler) innebære at de fastsatte grenseverdiene for partikkelspredning blir overskredet.

Bilag 8: Notat fra Asplin vedr. partikkelspredning, august 2023**2.3 Vesentlige miljøskader**

Som tidligere varslet, vil **Terje van der Meeren** fra Havforskningsinstituttet forklare seg om hvordan gruveavfallet påvirker det marine livet. Han vil også forklare seg om erfaringer fra andre fjorder, bunnforholdene og turbiditetsras. Etter saksøkernes syn vil denne forklaringen vise at følgende prognose i vedtaket er uriktig: «*sannsynligheten for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden vurderes som liten*».

Bilag 9: CV for Terje van der Meeren

Van der Meeren vil benytte en utskrift av powerpoint-plansjer under sin presentasjon. For at staten skal kunne forberede sin imøtegåelse, fremlegges en foreløpig presentasjon som er tilnærmet lik den presentasjonen som vil bli benyttet.

Bilag 10: Presentasjon utarbeidet av Terje van der Meeren

Før hovedforhandlingen vil det trolig bli utarbeidet en norskspråklig versjon. Presentasjonen vil også bli oppdatert med en omtale av de siste funnene av rødlistede arter i Førdefjorden.

Bilag 11: Artikkel om nye funn publisert på Havforskningsinstituttets nettside 21. juni 2023

I sin forklaring vil van der Meeren vise til en rekke vitenskapelige arbeider. Denne side tar i utgangspunktet ikke sikte på å gjennomgå dette materialet. For at staten skal kunne forberede sin imøtegåelse, og for at det skal være enkelt å kontrollere utsagnene til van der Meeren, fremlegges materialet likevel i sin helhet.

Bilag 12: Vitenskapelige artikler til van der Meerens forklaring

2.4 Påvirkning på sjømat

Saksøkerne vil anføre at både den direkte og indirekte påvirkningen på sjømat vil bli mer alvorlig enn forutsatt i vedtaket.

Det fremgår av selve utslippstillatelsen, punkt 3.1.3, at de deponerte avgangsmassene «vil kunne inneholde en mindre andel prioriterte miljøgifter (kadmium, bly, kvikksølv, arsen og krom)». Det fremgår av miljø- overvåkningsplanen (U 6884) at det vil gjennomført målinger av miljøgiftene «for å vurdere mattrygghet».

I høringsuttalelser til avfallshåndteringsplanen ble det uttrykt stor bekymring for utslipp av kadmium.

Som bevis fremlegges:

Bilag 13: Høringsuttalelse fra professor emeritus Agnar Kvellestad 14. september 2022

I en nylig publisert artikkel i tidsskrift for den norske legeforening heter det:

«Man er i økende grad blitt klar over at alle nivåer av tungmetaller er skadelig for organismen. De kan føre til skader på de fleste organer og være kreftfremkallende, selv i svært små mengder. Grensene for akseptabelt inntak av kvikksølv, kadmium og bly er derfor satt betydelig ned de siste 50 årene. [...]

Opphopning av miljøgifter i krabbe og andre sjødyr er en markør for hvordan helsetilstanden er i fjordene våre. Det økende giftinnholdet i krabbe er et tegn på at utviklingen går feil vei. [...]

Hvis denne utviklingen får fortsette, vil all sjømat i fjordene bli helsefarlig og uspiselig. Hverken helsepersonell eller allmenheten for øvrig ser ut til å være oppmerksom på dette problemet. Vi etterlyser tiltak for å få kontroll på disse utslippene. Vi må kreve at de som forurensere, rydder opp etter seg og at utslippene stoppes. Å verne om livet i fjordene er å verne om livet for oss alle.»

Bilag 14: Averina m.fl., artikkel i TFNL 2022 s. 1050

Titandioksid (E 171) er for øvrig forbudt som tilsetningsstoff i mat, både i Norge og i EU. Som bevis fremlegges:

Bilag 15: Artikkel fra SNL, «Titandioksidpigmenter»

Bilag 16: Artikkel fra nettsiden til Vitenskapskomiteen for mat og miljø (vkm.no)

Selv om Mattilsynet skulle mene at det er forsvarlig å spise sjømat fra Førdefjorden, vil mange forbrukere likevel velge å praktisere et «før var»-prinsipp for sin egen del. Det er et velkjent fenomen at forbrukere er villige til å betale mer for mat som oppfattes som ren og trygg. Sjømat fra en avfalls plass for gruveavfall vil utvilsomt ha en lavere verdi enn mat fra en ren fjord.

Forvaltningen har ikke gjort noe forsøk å tallfeste kostnadene ved å ødelegge Førdefjordens omdømme som en ren fjord. Det er imidlertid flere næringer som vil bli påført et økonomisk tap som følge av dette, særlig innen oppdrett, fiskeri og reiseliv. Saksøkerne vil vise til de dokumentbevisene allerede som er fremlagt og kommentert i stevningen.

Den merprofitten som gruveselskapet oppnår ved å kunne bruke fjorden vederlagsfritt som avfalls plass, har en motpost som forvaltningen ikke har kvantifisert eller tatt hensyn til. Årsaken er at tillatelsen bygger på en uforsvarlig prognose, nemlig at påvirkningen på sjømat vil være ubetydelig.

3 MILJØDIREKTORATETS GODKJENNING AV AVFALLSHÅNTERINGSPLAN OG VEDTAK OM REVIDERT UTSLIPPSTILLATELSE 23. JUNI 2023

3.1 Innledning

Den 23. juni 2023 traff miljødirektoratet vedtak om godkjenning av Nordic Rutiler avfallshåndteringsplan og revidert utslippstillatelse («det nye vedtaket»), fremlagt i saksøkernes prosesskriv av 27. juni 2023 bilag 1. I det nye vedtaket ble den totale mengden avgangsmasser Nordic Rutiler kan deponere i Førdefjorden endret fra 250 millioner tonn til 170 millioner tonn som følge av selskapets nedjusterte anslag over malmressursene i Engebøfjellet.

Saksøkerne anfører at også det nye vedtaket er ugyldig. Som varslet i stevningen (U 6) bringes nå også dette vedtaket inn i saken, jf. tvisteloven § 15-1, og saksøkernes påstand vil bli justert tilsvarende.

De ugyldighetsgrunner som saksøkerne tidligere har anført mot vedtakene angitt i stevningens påstand punkt 1 – 3 gjøres også gjeldende mot det nye vedtaket. Enkelte av disse anførselene vil bli noe utdypet nedenfor i lys av det nye vedtaket.

I det nye vedtaket har direktoratet gitt en tidsbegrenset tillatelse til deponering av 170 millioner tonn avgangsmasse, selv om Nordic Rutiler konkrete planer er begrenset til produksjon av om lag 48 millioner tonn hvorav omtrent halvparten skal tilbakefylles og ikke deponeres. Dette utløser nye ugyldighetsgrunner av både materiell og prosessuell art, som beskrives nærmere nedenfor. Etter saksøkernes syn er direktoratets håndtering av to forhold i det nye vedtaket sentrale for denne saken:

- Manglende vurdering av en driftsform uten dagbrudd og sjødeponi
- Omfanget av utslippstillatelsen

Som varslet i prosesskriv av 26. mai 2023 har saksøkerne engasjert sakkyndighet for å belyse innholdet i Nordic Rutils nylig reviderte avfallshåndteringsplan. På oppdrag fra saksøkerne har SINTEF gjennomført en uavhengig vurdering av spørsmål knyttet til tilbakefylling og anvendelse av avgangsmasser fra Nordic Rutils planlagte gruveprosjekt.

Bilag 17: SINTEF-rapport datert 9. august 2023

Som vitner tilbys:

Vitne: Lisbeth Alnæs, seniorforsker i SINTEF

Vitne: Mario Morales, forsker i SINTEF

3.2 Nærmere om det nye vedtakets innhold

3.2.1 Manglende vurdering av en driftsform uten dagbrudd og sjødeponi

I avfallshåndteringsplanen punkt 3.7 til 3.10 (U 6526 flg.) har Nordic Rutils vurdert ulike løsninger for håndtering av avgangsmasser, som alternativer til sjødeponi. Løsningene som vurderes er tilbakefylling i gruverom, ren underjordsdrift med tilbakefylling, etablering av dedikerte bergrom for deponering i fjell samt landdeponi. I tillegg har Nordic Rutils i punkt 4.4 vurdert bruk av gråberg og avgangsmasser «*til eksterne formål*» (U 6546 flg.). I korthet er Nordic Rutils konklusjoner:

- Med Nordic Rutils planlagte driftsopplegg kan maksimalt 47 % av avgangen produsert fra underjordsdriften tilbakefylles i gruverom (punkt 3.7 – U 6526).
- Ren underjordsdrift vurderes ikke som en «*berekraftig uttaksløysning*» blant annet fordi det vurderes som «*ikkje økonomisk lønsamt*», det eliminerer ikke behovet for sjødeponi, det innebærer teknisk og driftsmessig risiko og det fins andre løsninger som er bedre (punkt 3.8 – U 6529).
- Dedikerte bergrom for deponering av avgangsmasser gir «*langt frå lønnsam prosjektøkonomi*», det medfører store mengder gråberg uten deponeringsmulighet og vil innebære teknisk og driftsmessig risiko (punkt 3.9 – U 6537).
- Det fins en rekke mulige anvendelsesområder for avgangen, inkludert fyllmasser, betongtilslag, jordforbedring og tildekkingsmasser, men uten at Nordic Rutils i avfallshåndteringsplanen har gitt noen anslag på hvilke mengder det kan dreie seg om (punkt 4.4.2 – U 6550).

I avfallshåndteringsplanen har Nordic Rutils vurdert disse alternative løsningene enkeltvis. Det gis ingen beskrivelse av kombinerte løsninger, for eksempel en driftsform med ren underjordsdrift kombinert med tilbakefylling, alternativ avsetning av avgang og dedikerte bergrom.

I den reviderte tillatelsen har direktoratet pålagt Nordic Rutils å «*så langt det er teknisk og sikkerhetsmessig mulig, sørge for at avgangsmasse og gråberg som ikke kan benyttes til andre formål, i størst mulig grad tilbakeføres til de gruverom/dagbrudd som gruedriften etterlater*» (revidert tillatelse punkt 9.4.1). Utover dette inneholder det nye vedtaket ingen vurdering av spørsmålet om gruedriften kan innrettes på en alternativ måte som innebærer at forurensingen fra et sjødeponi helt unngås, for eksempel ved en driftsform med ren underjordsdrift kombinert med tilbakefylling, alternativ avsetning av avgang og eventuelt dedikerte bergrom.

3.2.2 Omfanget av utslippstillatelsen

I Nordic Rutils foreliggende planer for gruvedriften er det lagt opp til en drift på 39 år med en gjennomsnittlig årlig produksjon av ca. 1,3 millioner tonn avgang, totalt ca. 48 millioner tonn.

I det nye vedtaket har direktoratet valgt å ikke begrense utslippstillatelsen til disse planlagte avgangsmengdene i planlagt driftsperiode, men derimot gi Nordic Rutils tillatelse til å deponere inntil 4 millioner tonn avgangsmasse i Førdefjorden per år, totalt inntil 170 millioner tonn. Den sentrale begrunnelsen fremgår av det nye vedtaket punkt 3.2.3 annet avsnitt:

«Den totale mengden avgangsmasser som kan deponeres i sjødeponiet endres fra 250 millioner til 170 millioner tonn. Endringen baserer seg på tallgrunnlaget gitt i avfallshåndteringsplanen og tilleggsinformasjon til denne, som beskrives nærmere under punkt 4 nedenfor. Dette innebærer at det fortsatt er den samlede mengden utvinnbar malm i forekomsten som danner grunnlag for mengden tillatt avgangsmasse i sjødeponiet, men at det brukes oppdatert tallgrunnlag. Slik saken er opplyst, sist i avfallshåndteringsplanen datert 26. mars 2023 og tilleggsinformasjon mottatt 24. april 2023, er det fortsatt vår vurdering at det kan være grunnlag for uttak av hele forekomstens utvinnbare potensial i løpet av gruvens levetid. Dette selv om det i UDFS-en (Updated definitive feasibility study) - som danner grunnlag for finansieringen av prosjektet - fremgår utvinning av 57 millioner tonn malm, med tilhørende avgangsmasser på ca. 50 millioner tonn. Å basere tillatt mengde som kan deponeres i sjødeponiet på den samlede mengden utvinnbar malm gir forutsigbarhet for driften av anlegget, som også er dimensjonert for å kunne prosessere større mengder malm enn det som fremkommer i UDFS-en. Samtidig vil vi understreke bedriftens plikt til å redusere behovet for deponering så langt det er mulig, uten urimelige kostnader.»

I det nye vedtaket punkt 4 (som det henvises til i sitatet ovenfor) fremgår det hvor direktoratet har hentet en avgangsmasse på 170 millioner tonn fra:

«Ressursgrunnlaget i UDFS er imidlertid kun basert på "målte og indikerte ressurser" (som derfor inngår i BFS, bankable feasibility study, som gir grunnlag for finansiering av prosjektet). I tillegg kommer "utledede ressurser" på til sammen 254 millioner tonn. Sammen med målte og indikerte ressurser fra UDFS gir dette totalt 387 millioner tonn malm. Av dette er det estimert at ressursen inneholder i størrelsesorden 250 millioner tonn utvinnbar malm for oppredning. Etter oppredning er det beregnet at avgangsmengdene vil være i størrelsesorden 170 millioner tonn, som er summen av 120 millioner tonn fra utledede ressurser, og rundt 50 millioner tonn fra målte og indikerte ressurser.»

Den nye tillatelsen til deponering av 170 millioner tonn tilsvarer således Nordic Rutils beregnede totale avgang dersom både målte, indikerte og utledede ressurser utvinnes (ca. 250 millioner tonn malm).

I det nye vedtaket punkt 3.1 viser direktoratet til at den tidligere tillatelsen til deponering av 250 millioner tonn avgangsmasse var basert på en nærmere beskrevet interesseavveining av fordeler og ulemper ved tiltaket. Avslutningsvis i punkt 3.1 annet avsnitt skriver direktoratet:

«Dette standpunktet står ved lag, også etter den innsendte avfallshåndteringsplanens oppdaterte tall om estimert uttak (se punkt 4.1). Avveiningen av de motstående interesser som nevnt gjør imidlertid at vi finner grunn til å endre mengden tillatt avgangsmasse i sjødeponi som følge av informasjonen som fremkommer i avfallshåndteringsplanen.»

I det siterte viser direktoratet til at reduksjonen i tillatt avgangsmasse i sjødeponi er resultat av en avveining «av de motstående interesser». Det kan konstateres at det nye vedtaket ikke inneholder noen slik avveining som direktoratet henviser til, men tvert imot at nedjusteringen kun fremstår som en refleks av Nordic Rutiles nedjusterte ressursanslag. Omfanget av utslippstillatelsen gjenspeiler heller ikke at en betydelig andel av avgangsmassene skal tilbakefylles, og ikke deponeres i Førdefjorden.

4 MILJØDIREKTORATETS GODKJENNING AV AVFALLSHÅNTERINGSPLAN OG VEDTAK OM REVIDERT UTSLIPPSTILLATELSE 23. JUNI 2023 ER UGYLDIG

4.1 Alternative driftsformer – drift uten dagbrudd og sjødeponi

4.1.1 Tillatelsen er gitt i strid med vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c

Saksøkerne har tidligere gjort gjeldende at både utslippstillatelsen og driftskonsekvensen er ugyldige fordi vilkårene i vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c ikke er oppfylt. Etter saksøkernes syn kan Nordic Rutile oppnå den salgsproduksjon de nå planlegger ved en ren underjordsdrift uten sjødeponi. Denne driftsformen er teknisk mulig og uten uforholdsmessige kostnader, men muligens med noe redusert lønnsomhet sammenlignet med det prosjektet Nordic Rutile nå planlegger.

Saksøkerne gjør gjeldende at den samme ugyldighetsgrunnen også rammer det nye vedtaket, der direktoratet – i likhet med alle foregående vedtak – har unnlatt å vurdere spørsmålet.

Det vises til fremstillingen i stevningen og tidligere prosesskriv der et kjernepunkt er at tillatelsen til dagbruddsdriften er rotårsaken til behovet for et sjødeponi, fordi det i dagbruddsdriften over 15 år ikke samtidig skapes plass til tilbakefylling av masser. Saksøkerne fremlegger i dette prosesskrivet en sakkyndig rapport fra SINTEF som i punkt 2 underbygger at også den nærmere gruvesekvens ved underjordsdrift må vurderes fordi det både påvirker tilgjengelige tilbakefyllingsmetoder, tilbakefyllingsprosent, utvinningsgrad av malm, og selvsagt både investerings- og driftskostnader. SINTEF viser eksempelvis at det ved valg av en annen driftssekvens og tilbakefyllingsmetode for underjordsdrift kan utvinnes like mye malm som Nordic Rutile har planlagt uten tilbakefylling, men trolig til en lavere kostnad og en høyere tilbakefyllingsprosent enn med den tilbakefyllingsmetode som Nordic Rutile har skissert i avfallshåndteringsplanen. Valget av driftsform, både spørsmålet om dagbrudd og den nærmere utforming av underjordsdrift, er direkte bestemmende for muligheten til å disponere avgangsmassene, og dermed for spørsmålet om et sjødeponi er nødvendig. Likevel har verken direktoratet eller andre forvaltningsinstanser foretatt en slik reell vurdering i denne saken.

Til tross for at muligheten for en driftsform uten dagbrudd og sjødeponi ikke har vært vurdert i noen av sakens vedtak, registrerer saksøkerne at staten i sine prosesskriv med tilsynelatende stor grad av sikkerhet avviser et slikt alternativ. I prosesskriv av 15. juni 2023 punkt 2 uttales for eksempel:

«Poenget som motparten ikke vil se, er at det kreves deponi uavhengig av om man velger en driftsform med kombinert drift eller en driftsform med ren underjordsdrift.»

Dette «poenget» er imidlertid bare statens (ubegrunnede) konklusjon på det som er selve spørsmålet: Kreves det deponi om man velger en driftsform med ren underjordsdrift?

Et begrunnet svar på dette spørsmålet forutsetter en inngående vurdering av driftssekvens, produsert mengde avgang, tilbakefyllingsgrad, mulighet for alternativ avsetning, mulighet for dedikerte bergrom for deponering, økonomiske og tekniske implikasjoner mv.

Et enkelt eksempel basert på Nordic Rutiles egne tall kan illustrere problemstillingen.

I henhold til Nordic Rutiles nåværende planer er det lagt opp til en gjennomsnittlig årlig malmproduksjon på 1,5 millioner tonn, noe som medfører en gjennomsnittlig årlig produksjon av avgangsmasse på ca. 1,3 millioner tonn.

Nordic Rutile har opplyst at de forventer at inntil 47 % av avgangsmassen kan tilbakefylles i gruverommene, dvs. gjennomsnittlig ca. 0,61 millioner tonn pr. år. Etter slik tilbakefylling gjenstår det da ca. 0,69 millioner tonn avgangsmasse pr. år som må disponeres.

I avfallshåndteringsplanen har Nordic Rutile skissert en rekke ulike alternative bruksområder for avgangsmasser (U 6550 flg.), men uten at det er angitt noen mengder. Selskapet har imidlertid tidligere anslått hvor stor andel avgangsmasse som kan selges. I 2012 opplyste selskapet til miljømyndighetene at «*ut fra dagens kunnskap anslås de totale mengder med avgang som kan benyttes til å være opp mot 5-10 % av totale avgangsvolumer*» (U 930). På dette tidspunktet tok Nordic Rutile utgangspunkt i et årlig uttak av 4-6 millioner tonn malm til oppredning. Selskapets anslag ble lagt til grunn av daværende Klima- og forurensningsdirektoratet i 2012 (U 1009), og av Miljødirektoratet i 2015 (U 3699) og i 2018 (U 3422). I Nordic Rutiles søknad om driftskonsesjon i 2019 ble det vist til en utnyttelse på 10-15 % (U 1986).

En konservativ beregning basert på selskapets egne tall kan ta utgangspunkt i et uttak på 5 millioner tonn malm til oppredning, med mulighet for å avsette 7,5 % av avgangsmassene som produseres. NRU har i avfallshåndteringsplanen opplyst at om lag 15 % av malmen som tas ut er salgbare mineralprodukter (U 6561). Det innebærer at 85 % av massene som tas ut av fjellet regnes som avgang. NRUs egne tall tilsier at selskapet årlig kan avsette gjennomsnittlig rundt 0,32 millioner tonn avgang ($(5\,000\,000\text{ tonn} \cdot 0,85) \cdot 0,075 = 0,32$ millioner tonn).

Etter tilbakefylling og avsetning gjenstår det da ca. 0,37 millioner tonn avgangsmasse pr. år som må disponeres. Et nærliggende alternativ til et sjødeponi for deponering av en slik mengde, er dedikerte bergrom i Engebøfjellet. Gitt en driftstid på 39 år vil det dreie seg om totalt 14,4 millioner tonn, altså en langt lavere mengde enn de 27 millioner tonn som Nordic Rutile har skissert i avfallshåndteringsplanen punkt 3.9 (der avsetning av avgangsmasse ikke er hensyntatt). Gitt Nordic Rutiles opplysning om at bergdeponering av ett tonn avgang grovt sett krever uttak av to tonn gråberg, vil mengden gråberg kunne håndteres ved hjelp av gråbergsdeponiet på 15 millioner m³ som Nordic Rutile allerede har fått tillatelse til.

Gjennomsnittlig massebalanse i eksempelet kan sammenfattes slik:

Ren underjordsdrift	Produksjon avgang pr. år (mt)	Disponering av avgang pr. år (mt)
Produksjon avgang	1,30	
Tilbakefylling		0,61
Avsetning		0,32
Bergromsdeponi		0,37
SUM	1,30	1,30

Eksemplet bygger som nevnt på Nordic Rutiles egne tall, uten at det skal oppfattes som en aksept av at tallene er korrekte. Det er for eksempel ikke tatt hensyn til muligheten for at årlig avgangsproduksjon ifølge avfallshåndteringsplanen vil kunne reduseres ved økt salg av fint granatprodukt, noe som vil kunne redusere behovet for bergromsdeponering (U 6524). Eksempelet bygger på gjennomsnittsbetraktninger pr. år, og hensyntar for eksempel ikke mulige optimaliseringer ved valg av driftssekvens.

Saksøkernes poeng med eksemplet er ikke de nøyaktige tall og forutsetninger, men å vise at man ved å ta utgangspunkt i Nordic Rutils faktisk planlagte produksjonsvolumer og kombinere de ulike muligheter for disponering av avgangsmasser ved ren underjordsdrift, ser at det ikke er gitt at Nordic Rutils planlagte produksjonsvolumer er ubetinget avhengig av et sjødeponi, med den miljøforringelse det innebærer. Det er ikke grunnlag for statens konklusjon om at vilkårene i vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c er oppfylt.

4.1.2 Tillatelsen er gitt i strid med forurensningsloven § 11 og alternative driftsformer er mangelfullt utredet

Som følge av muligheten for et alternativt driftsopplegg uten det miljøskadelige sjødeponiet, har saksøkerne i stevningen anført at den tidligere utslippstillatelsen er gitt i strid med forurensningsloven § 11 og at den derfor er ugyldig, jf. stevningen punkt 13.1 – 13.4 (U 64 flg.). Det er også anført at den tidligere utslippstillatelsen er ugyldig fordi alternative driftsformer er mangelfullt utredet, jf. stevningen punkt 13.5 (U 66).

Ettersom ingen av disse ugyldighetsgrunnene er reparert, gjøres de også gjeldende for det nye vedtaket.

I lys av det nye vedtaket er det grunn til igjen å fremheve at det heller ikke på tidligere stadier i forvaltningssaken er gjort noen reell vurdering av en slik alternativ ren underjordsdrift. Årsaken synes å være at forvaltningen frem til nå har valgt å skyve denne vurderingen frem i tid:

- Alternative driftsopplegg var ikke omtalt da Miljødepartementet vedtok den første utslippstillatelsen i 2015 (U 1802).
- I kongelig resolusjon av 2016 uttalte Miljødepartementet at et eventuelt krav om underjordsdrift måtte vurderes av Mineraldirektoratet i forbindelse med driftskonsesjon (U 1887).
- I Miljødirektoratets avslag på Natur og Ungdoms omgjøringsbegjæring i 2020 (U 2082) viste direktoratet til at det er Mineraldirektoratet som skal vurdere hvordan gruen skal drives og dermed hvordan avfallsmengden kan minimeres, og også til at «*[f]orholdene som tas opp i omgjøringsbegjæringen skal derfor vurderes nærmere når avfallshåndteringsplanen skal godkjennes*».
- Mineraldirektoratet tok i sitt vedtak av juni 2022 ikke stilling til om prosjektet burde gjennomføres med ren underjordsdrift, men viste til at det aktuelle området er regulert til dagbrudd og deponi (U 2060).
- I vedtak av mai 2022 nøyde Næringsdepartementet seg med å kreve at Nordic Rutile utreder hvordan dagbrudd og underjordsdrift kan drives på en måte som sikrer mest mulig tilbakefylling (U 2395). Utredningsfristen ble satt til 1 måned før overgang til underjordsdrift, og utredningen må dermed ikke foreligge før etter 15 år med gruedrift.

Nordic Rutils første forslag til avfallshåndteringsplan av 3. juli 2022 (U 2402) inneholdt heller ingen vurdering av ulike driftsalternativer. Dette ble påpekt i høringsrunden til planen. I desember 2022 ba derfor Miljødirektoratet Nordic Rutile om en «*nærmere vurdering og analyse*» av ulike temaer, inkludert driftsalternativ med ren underjordsdrift og tilbakefylling av mineralavfall (U 4065). Nordic Rutils innspill ble levert i mars i 2023, i form av en ny avfallshåndteringsplan. Det er denne planen som nå er godkjent.

Som tidligere beskrevet illustrerer denne saksgangen dels en «*sektormonisme*» der ulike instanser peker på hverandre, og dels at en reell vurdering av muligheten for en alternativ driftsform uten sjødeponi gjentatte ganger har blitt skjøvet til et senere vedtak i godkjeningsprosessen, herunder til godkjenningen av avfallshåndteringsplanen.

Det kan likevel nå konstateres at det heller ikke denne gang fins spor av noen slik vurdering i det nye vedtaket, til tross for at Nordic Rutile – på direktoratets forespørsel – har gitt en nærmere utredning av disse spørsmålene i den nylige reviderte avfallshåndteringsplanen.

4.2 Omfanget av tillatt forurensning

4.2.1 Tillatelsen er gitt i strid med vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c

Uavhengig av diskusjonen om det skulle vært valgt en driftsform med ren underjordsdrift uten sjødeponi i foregående avsnitt, gjør saksøkerne gjeldende at *omfanget* av tillatt forurensning i det nye vedtaket ikke oppfyller vilkårene i vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c, og at vedtaket er ugyldig. Dette gjelder altså selv om man legger til grunn den driftsform Nordic Rutile har valgt (dagbrudd i rundt 15 år og deretter underjordsdrift).

I sin kjerne forbyr vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c forvaltningen å tillate ny miljøskadelig aktivitet dersom hensikten med tiltaket kan oppnås ved bruk av et miljømessig bedre alternativ. Vurderingen etter § 12 andre ledd bokstav c forutsetter blant annet kunnskap om hva som er hensikten/fordelene med tiltaket, og om det som følge av «*teknisk umulighet*» eller uforholdsmessig store kostnader ikke fins et miljømessig vesentlig bedre alternativ.

Det er på det rene at vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c skal tolkes i samsvar med føre-var-prinsippet, jf. eksempelvis Bugge «Lærebok i miljøforvaltningsrett» (2022) side 203, vannrammedirektivets fortale punkt 11 og EU-domstolens sak C-525/20 avsnitt 38. I denne sammenheng fremlegges også:

Bilag 18: EU-Kommisjonen, Guidance Document No. 20 on Exemptions to the Environmental Objectives

Vannforskriften § 12 andre ledd bokstav c, riktig tolket i lys av føre-var-prinsippet, må innebære at forvaltningen skal anlegge en forsiktig/skrittvis tilnærming når den tillater nye tiltak som vil forringe tilstanden til en vannforekomst. Kravet om forsiktig/skrittvis tilnærming må skjerpes suksessivt med graden av usikkerhet ved tiltakets miljøeffekter og muligheten til å unngå forringelse. Dersom en skrittvis tilnærming gjør det mulig å skaffe sikrere kunnskap både om tiltakets miljøeffekter og mulige miljømessige bedre alternativer, må i utgangspunktet en slik tilnærming følges. Videre kan det ikke være adgang til å gjøre unntak etter forskriften § 12 andre ledd bokstav c dersom det på vedtakstidspunktet foreligger så vesentlige mangler i kunnskapsgrunnlaget at det ikke rimeligvis er mulig å konkludere med om vilkårene for unntak er oppfylt.

Nordic Rutiles foreliggende driftsplan vil medføre en årlig produksjon av ca. 1,3 millioner tonn avgangsmasse, totalt ca. 48 millioner tonn over 39 år. I det nye vedtaket har Miljødirektoratet likevel valgt å gi Nordic Rutile tillatelse til å deponere inntil 4 millioner tonn avgangsmasse i Førdefjorden per år, totalt inntil 170 millioner tonn uten tidsbegrensing. Det innebærer at majoriteten av mengdene i tillatelsen (2,7 million tonn pr. år og 122 millioner tonn totalt) gjelder en mulig fremtidig forurensning av Førdefjorden med et ukjent omfang, i en ukjent tidsperiode, og med et ukjent behov. Til dette kommer at direktoratet ikke har redusert den tillatte forurensning med de mengder avgang som skal tilbakefylles. Som nevnt legger Nordic Rutile til grunn en tilbakefylling på 47 %. Alene et fradrag for denne avgangsmengden, som altså ikke skal deponeres i fjorden, innebærer at utslippstillatelsen pr. år skulle vært betydelig redusert fra det tidspunkt tilbakefyllingsvolumer anses tilgjengelige, og redusert fra 170 millioner tonn til ca. 90 millioner tonn totalt.

Begrunnelsen for at Nordic Rutile har valgt å begrense sin planlagte produksjonstakt til 1,5 millioner tonn per år er gitt i avfallshåndteringsplanen punkt 3.6 (U 6525). Det fremgår blant annet at en «flaskehals» vil være markedets etterspørsel etter granat, og at en årlig malmproduksjon utover 1,5 millioner tonn vil gjøre det vanskelig å omsette hele den mengden granat som produseres. Et uttak begrenset til 1,5 millioner tonn per år vil ifølge Nordic Rutile dessuten gi bedre utnyttelse av granatressursen og gjøre finansieringen av prosjektet enklere. Det er videre på det rene at Nordic Rutiles finansiering pr. i dag er begrenset til det planlagte prosjektet

(57 tonn malm over 39 år), og det må antas at prosessanlegget og infrastruktur for øvrig er tilpasset denne planen.

Det må i lys av disse forholdene antas at Nordic Rutile i hovedtrekk vil følge den planlagte produksjonstakten i de kommende 39 år, dvs. frem til år 2062 dersom produksjonen starter i 2024. Majoriteten av mengdene i den nye tillatelsen gjelder altså ventelig en mulig forurensning fra og med 2063. Forutsatt en utvinningstakt på 1,5 millioner tonn malm pr. år, har direktoratet gitt tillatelse til deponering av avgangsmasser i Førdefjorden i ca. 131 år, det vil si frem til iallfall år 2154.

Det er neppe bestridt at en eventuell gruvedrift så langt frem i tid er beheftet med betydelig usikkerhet. Blant usikkerhetsfaktorene nevnes:

- i) Tillatelsen til deponering av totalt 170 millioner tonn avgang er ifølge det nye vedtaket som nevnt basert på at ressursen i Engebøfjellet «inneholder i størrelsesorden 250 millioner utvinnbar malm til oppredning» (vedtaket side 5). Pr. i dag foreligger imidlertid ingen sikker informasjon om geologien i Engebøfjellet som tilsier at det er mulig å ta ut 250 millioner tonn malm til oppredning. JORC-standard som ligger til grunn for finansieringen av prosjektet er basert på at det er 57 millioner tonn malm tilgjengelig for uttak. Differansen består av såkalte utledede ressurser der kunnskapen om ressursen er begrenset, eksempelvis hva gjelder bergartens renhet.
- ii) Det er i dag ikke mulig å gjøre en kvalifisert vurdering av hvilket marked det vil være for rutil og granat om 40 år og potensielt betydelig lenger frem i tid. Mulige scenarioer spenner fra markedsbortfall (for eksempel fordi mer attraktive substitutter lanseres) til betydelig økt etterspørsel. Volumene og produksjonstakten som Nordic Rutile vil velge av kommersielle grunner er følgelig uvisse.
- iii) Det er i dag ikke mulig å gjøre en kvalifisert vurdering av tilgjengelig teknologi om 40 år og potensielt betydelig lenger frem i tid. Utvikling av prosess teknologi vil eksempelvis kunne redusere mengden avgang, og dermed behovet for deponering. Utvikling av automatisering vil kunne redusere kostnader ved tilbakefylling i dedikerte bergrom for deponering.
- iv) Det er i dag ikke mulig å gjøre en kvalifisert vurdering av avsetningsmuligheten for avgangsmasser om 40 år og potensielt betydelig lenger frem i tid. Basert på vurderingene både fra SINTEF (bilag 17) og Nordic Rutile selv, er det grunn til å tro at avsetningsmuligheten for avgangsmassene bedres, med tilhørende redusert behov for deponering.
- v) Det er ikke i dag mulig å foreta en kvalifisert vurdering av muligheten og betingelsene for finansiering av gruvedriften om 40 år og potensielt betydelig lenger frem i tid.
- vi) Synet på gruvedrift generelt, og sjødeponi spesielt, kan være et annet om 40 år og potensielt betydelig lenger frem i tid. Dette kan påvirke både muligheten og betingelsene for videre drift. Som allerede påpekt av saksøkerne (eksempelvis i stevningen punkt 9.3 – U 48), er sjødeponi allerede omstridt. Av regjeringens mineralstrategi, som ble lansert den 21. juni 2023, fremgår det at sjødeponi går en ytterligere usikker fremtid i møte, jf. s. 56:

«Bruk av sjødeponi bør også vurderes i et sirkulært perspektiv da denne deponeringsformen kan gjøre det mer krevende å hente opp igjen masser for ny prosessering, dersom teknisk utvikling eller markedsforhold gjør at det kan være aktuelt å utvinne ytterligere mineraler fra massene.»

Regjeringen skal derfor nedsette et ekspertutvalg som blant annet skal «vurdere fremtidig bruk av sjødeponi».

Bilag 19: Nærings- og fiskeridepartementet – Norges mineralstrategi

Eksempelene viser at direktoratet har gitt tillatelse til en mulig forurensning svært langt frem i tid, der ressursgrunnlaget for denne delen av malmproduksjonen er usikkert, avgangsmengdene er usikre, det er ikke presentert noen planer for denne delen av virksomheten, og der det er uvisst hvilke tekniske og økonomiske alternativer til sjødeponering som vil eksistere. I den tillatte forurensningen er det heller ikke gjort noe fradrag for mengder som skal tilbakefylles.

Direktoratets sentrale begrunnelse for denne svært vide utslippstillatelsen fremgår som tidligere nevnt av det nye vedtaket punkt 3.2.3 annet avsnitt:

«Å basere tillatt mengde som kan deponeres i sjødeponiet på den samlede mengden utvinnbar malm gir forutsigbarhet for driften av anlegget, som også er dimensjonert for å kunne prosessere større mengder malm enn det som fremkommer i UDFS-en. Samtidig vil vi understreke bedriftens plikt til å redusere behovet for deponering så langt det er mulig, uten urimelige kostnader.»

Etter saksøkernes syn fremstår denne knappe begrunnelsen som tilnærmet uten realitet i lys av alle andre usikkerhetsfaktorer som er knyttet til en eventuell gruvedrift så langt frem i tid. Siden Nordic Rutiler finansiering etter det opplyste er begrenset til utvinning av 57 millioner tonn malm over 39 år og at anlegget må antas å bli designet med normal industriell levetid, stiller saksøkerne seg dessuten spørrende både til riktigheten og relevansen av at anlegget skal være dimensjonert for å kunne prosessere større mengder malm.

En skrittvis tilnærming vil, uten å ramme Nordic Rutiler foreliggende konkrete og finansierte planer vesentlig, både gi grunnlag for å opparbeide kunnskap om sjødeponiets faktiske miljøeffekter og muligheten for alternativ disponering av avgangsmassene over tid. Både fordi en slik tilnærming i lys av føre-var-prinsippet er miljømessig vesentlig bedre og som følge av usikkerhetsmomentene beskrevet ovenfor, er det ikke adgang til nå å konkludere med at vilkårene i vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c er oppfylt for en forurensning med et slikt omfang som direktoratet har lagt til grunn i det nye vedtaket.

Det tilføyes at den vide rammen for tillatt forurensning i det nye vedtaket heller ikke ser ut til å samsvare med den praksis direktoratet ellers følger når det gis tillatelser til deponering av avgangsmasser i sjø eller på land. Etter innsynsbejæring nå i sommer har saksøkerne fått tilgang til vedtak knyttet til fem gruveprosjekter som har eller har hatt tillatelse til å deponere avgangsmasser i sjø- og/eller landdeponi. Tillatelsene er utstedt til Nussir AS, Omya Hustadmarmor AS, Rana Gruber AS, Sibelco AS, Sydvaranger Gruve AS og Titania AS.

Praksisen fra Miljødirektoratet viser at direktoratet for alle disse andre virksomhetene har:

- Tatt utgangspunkt i størrelsen på det planlagte prosjektet i sin vurdering av om, og på hvilke vilkår, tillatelse skal gis.
- Begrenset utslippstillatelsen ut fra planlagt mengde produsert malm og tilhørende avgang.

Praksisen fremlegges som:

- Bilag 20:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Nussir AS' virksomhet
- Bilag 21:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Omya Hustadmarmor AS' virksomhet
- Bilag 22:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Rana Gruber AS' virksomhet
- Bilag 23:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Sibelco Nordic AS' virksomhet
- Bilag 24:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Sydvaranger Gruve AS' virksomhet
- Bilag 25:** Miljødirektoratets saksdokumenter knyttet til Titania AS' virksomhet

Samlet viser praksisen at Miljødirektoratet i andre saker nettopp har fulgt en skrittvis tilnærming ved tillatelser til utslipp fra gruvevirksomhet, og at den forurensning som tillates begrenses til planlagt eller faktisk produksjon av avgangsmasser.

4.2.2 Tillatelsen er gitt i strid med forurensningsloven § 11 og er mangelfullt begrunnet

Som følge av forholdene beskrevet i forrige avsnitt, er tillatelsen også i strid med forurensningsloven § 11. Denne bestemmelsen, tolket korrekt i lys av føre-var-prinsippet og grunnloven § 112, åpner ikke for å tillate en forurensning som kan vise seg å være unødvendig, når et åpenbart bedre alternativ er å avvente faktisk kunnskap om miljøeffektene av sjødeponiet. Saksøkerne viser for øvrig til fremstillingen i stevningen punkt 13.3 (U 65).

Dernest gjør saksøkerne gjeldende at det nye vedtaket under enhver omstendighet er så mangelfullt begrunnet at det også av den grunn er ugyldig.

Forvaltningsloven § 25 oppstiller det alminnelige kravet til begrunnelse av forvaltningsvedtak. Etter bestemmelsens annet ledd må begrunnelsen nevne de faktiske forhold vedtaket bygger på, og etter tredje ledd «*bør*» de «*hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av forvaltningsmessig skjønn*» nevnes. Omfanget av begrunnelsesplikten vil variere etter vedtakets karakter, og kravene avpasses etter hvor inngripende vedtaket er, jf. blant annet HR-2000-34-A, HR-2000-35-A og HR-2008-88-A.

I saker som denne, hvor store miljøverdier står på spill, må det stilles relativt strenge krav til vedtakets begrunnelse, jf. også miljøvernet i Grunnloven § 112. Begrunnelsen må iallfall gi et tilstrekkelig grunnlag til å kunne etterprøve om vedtaket lider av rettsanvendelsesfeil, om skjønnsutøvelsen og saksbehandlingen er uforsvarlig, eller om det bygger på uriktige faktiske forutsetninger, jf. blant annet NOU 2019: 5 s. 353 og HR-2008-88-A avsnitt 58.

Direktoratets begrunnelse for omfanget av den forurensningen som tillates fremgår i henholdsvis punkt 3.1, 3.2.3 og 4 i vedtaket, som tidligere sitert.

I punkt 3.1 annet avsnitt viser direktoratet til at den tidligere tillatelsen til deponering av 250 millioner tonn avgang var resultat av en avveining av blant annet hensynet til sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler på den ene siden og miljøhensyn på den andre. Videre skriver direktoratet (vår understrekning):

«Avveiningen av de motstående interesser som nevnt gjør imidlertid at vi finner grunn til å endre mengden tillatt avgangsmasse i sjødeponi som følge av informasjonen som fremkommer i avfallshåndteringsplanen.»

I punkt 3.2.3 annet avsnitt skriver direktoratet (vår understrekning):

«Å basere tillatt mengde som kan deponeres i sjødeponiet på den samlede mengden utvinnbar malm gir forutsigbarhet for driften av anlegget, som også er dimensjonert for å kunne prosessere større mengder malm enn det som fremkommer i UDFS-en. Samtidig vil vi understreke bedriftens plikt til å redusere behovet for deponering så langt det er mulig, uten urimelige kostnader.»

I punkt 4 siste avsnitt skriver direktoratet (vår understrekning):

«Ressursgrunnlaget i UDFS er imidlertid kun basert på "målte og indikerte ressurser" (som derfor inngår i BFS, bankable feasibility study, som gir grunnlag for finansiering av prosjektet). I tillegg kommer "utledede ressurser" på til sammen 254 millioner tonn. Sammen med målte og indikerte ressurser fra UDFS gir dette totalt 387 millioner tonn malm. Av dette er det estimert at ressursen inneholder i størrelsesorden 250 millioner tonn utvinnbar malm for oppredning. Etter oppredning er det beregnet at avgangsmengdene vil være i størrelsesorden 170 millioner tonn, som er summen av 120 millioner tonn fra utledede ressurser, og rundt 50 millioner tonn fra målte og indikerte ressurser.»

Som det siterte viser, mener direktoratet at «mengden tillatt avgangsmasse i sjødeponi» skal være et resultat av en avveining av motstående interesser. Det ser ut til at «forutsigbarhet for driften av anlegget» må ha vært et moment i direktoratets avveining. Utover dette ene momentet er hovedhensynene og den nærmere avveiningen som direktoratet viser til helt fraværende i begrunnelsen. Det forhold at behovet for en tillatelse av dette omfanget er usikkert, at et eventuelt behov sannsynligvis ligger langt frem i tid og at et nærliggende alternativ er å avvete faktisk kunnskap om miljøeffektene av sjødeponiet, nevnes for eksempel ikke. Det er heller ingen indikasjoner på noen vurdering av hvilket reelt behov for «forutsigbarhet» Nordic Rutile har i dag hva gjelder en mulig produksjon langt frem i tid.

Etter saksøkernes syn er Miljødirektoratets vedtak så mangelfullt begrunnet at det ikke er mulig å kontrollere om direktoratet har lagt til grunn et korrekt rettslig utgangspunkt og vektlagt relevante hovedhensyn etter forurensningsloven § 11 femte ledd. At utslippstillatelsen på totalt 170 millioner tonn fremstår som en ren refleks av Nordic Rutiles nedjusterte ressursanslag, etterlater dessuten et spørsmål om den «[a]vveiningen av de motstående interesser» som direktoratet viser til faktisk er gjennomført.

Saksøkerne gjør gjeldende at den mangelfulle begrunnelsen medfører ugyldighet.

5 UBESVARTE SPØRSMÅL

I saksøkernes prosesskriv av 17. mars 2023 ble staten bedt om å oppklare to spørsmål som saksøkerne ikke kan se at er besvart (U 5141). Spørsmålene gjentas derfor her:

*«Det er riktig at en andel av forekomsten vil måtte stå igjen ved underjordsdrift, blant annet i form av kronpilar og søyler. Som staten må være kjent med kan imidlertid heller ikke hele forekomsten utvinnes ved dagbruddsdrift, blant annet som følge av nødvendige sikkerhetssoner i tilknytning til dagbruddet. Det vil derfor være en beregning av differansen mellom dagbruddsdrift og underjordsdrift som er av interesse. Siden staten har konkludert med at «en betydelig andel» ikke kan utvinnes ved underjordsdrift (tilsvaret side 17 – U 3302), bes det **opplyst** om konklusjonen er basert på en slik differanseberegning (iv). Beregningen **begjæres i tilfelle fremlagt** (v).»*

6 BRUDD PÅ AVFALLSFORSKRIFTEN OG MINERALAVFALLSDIREKTIVET

Som tidligere nevnt i prosesskrivet, fattet Miljødirektoratet et vedtak den 23. juni 2023 som innebar en godkjenning av Nordic Rutiler avfallshåndteringsplan samt en revisjon av allerede utstedt utslippstillatelse.

Saksøkerne understreker for ordens skyld at anførselen om brudd på avfallsforskriften kapittel 17 og mineralavfallsdirektivet opprettholdes. Det vises spesielt til at den etterfølgende godkjenningen av avfallshåndteringsplanen ikke er tilstrekkelig for å etterleve forskriftens og direktivets krav. Dette er fremhevet i stevningens punkt 12.3 (U 62).

Forvaltningen har i denne saken først gitt en ufullstendig og innholdsmessig ulovlig tillatelse til drift av mineralavfallsanlegg etter avfallsforskriften § 17-4. Denne tillatelsen ble gitt første gang i utslippstillatelse av 5. juni 2015 (U 1802). Forvaltningen har nå, over 8 år etterpå, godkjent Nordic Rutiler avfallshåndteringsplan. Denne planen skulle ha inngått som en integrert del av utslippstillatelsen, og bidratt. Avfallshåndteringsplanen har dermed i denne saken *ikke bidratt* til å «*prevent or reduce waste production and its harmfulness, in particular by considering waste management in the design phase and in the choice of the method used for mineral extraction and treatment*», jf. mineralavfallsdirektivet artikkel 5 nr. 2 bokstav a (i).

Det foreligger dermed brudd på forskriftens og direktivets grunnleggende formålsbestemmelser, se avfallsforskriften § 17-7 første ledd, jf. mineralavfallsdirektivet artikkel 5 nr. 2 bokstav a (i) og (iii). Innretningen av prosessen innebærer også at opinionen ikke har fått anledning til å uttale seg om den planlagte avfallshåndteringen på et tidspunkt der allmennhetens synspunkter kunne ha fått betydning for prosjektets design og valg av metode. Det foreligger dermed også brudd på mineralavfallsdirektivets regler om offentlig deltakelse, jf. artikkel 8 nr. 4-5 og 7.

7 REVIDERT PÅSTAND

På vegne av saksøkerne nedlegges slik revidert påstand:

1. Kongelig resolusjon av 19. februar 2016 er ugyldig.
2. Klima- og miljødepartementets vedtak av 23. november 2021 er ugyldig.
3. Nærings- og fiskeridepartementets vedtak av 6. mai er ugyldig.
4. Miljødirektoratets vedtak av 23. juni 2023 er ugyldig.
5. Naturvernforbundet og Natur og Ungdom tilkjennes sakskostnader.

* * *

Prosesskrivet lastes opp i Aktørportalen av advokat Amund Noss på vegne av begge prosessfullmektiger på saksøkersiden.

* * *

Oslo, 11. august 2023
CMS Kluge Advokatfirma AS

Asle Bjelland
advokat

Amund Noss
advokat